

EDITORIAL

Progrés, tradició i història en temps de crisi

La idea de progrés és una de les bases teòriques de la nostra modernitat constitutiva, una idea que incorpora una concepció lineal del temps, i atribueix un sentit a la història i ens orienta al futur. Aquest progrés, al seu torn, pressuposa una unitat fonamental de la humanitat, que presumiblement evoluciona tota en una mateixa direcció. Però la metafísica del progrés que prometia la possibilitat d'una millora en la condició humana contrasta amb la realitat destructora i anihiladora de l'ara, un ara fet de conflictes armats, crisis econòmiques severes, escalfament global, fam al món, terrorisme globalitzat i un esgotament progressiu de recursos clau.

La tesi IX de les *Tesis sobre la filosofia de la història* de Benjamin ens presenta la imatge d'un àngel, l'àngel de la història, que contempla les ruïnes d'aquesta història, arrasada per l'huracà del progrés construït sobre les cendres de la humanitat, un àngel que es veu empès a un futur incert, del qual ja no espera res. Certament el temor de Benjamin envers la modernitat provenia d'aquest progrés que en el seu afany per esborrar tot passat en favor del futur elimina precisament la humanitat mateixa. Però davant la desolació de l'àngel de la història apareix l'acció humana com una immensa força que es rebel·la.

L'optimisme sobre el desenvolupament de la ciència i la tecnologia va portar teòrics com Francis Bacon a afirmar que el paper de l'home és ni més ni menys que controlar la naturalesa mitjançant el coneixement de les seves lleis. I aquest optimisme tecno-científic vinculat a la idea de progrés se sumava així a una voluntat de control de la naturalesa i d'expansió econòmica al territori, optimisme que constatava l'acumulabilitat del coneixement científic i que va portar a deduir la superioritat dels moderns davant dels antics, tant com d'unes civilitzacions davant les altres, amb totes les implicacions que això va tenir.

La tradició esdevenia llavors un obstacle que l'empenta de la raó havia de superar. El que era nou era millor pel simple fet de ser nou, i era cap on s'havia de tendir, cap a la producció del que és nou com a garantia de perfecció i progrés. D'aquesta manera el progrés, resultat de l'evolució, s'erigia alhora en principi d'aquesta evolució. Per als progressistes moderns, el que s'oposava al progrés —és a dir, la tradició, els prejudicis etc.— havia de ser rebutjat perquè precisament impedia el desenvolupament del sentit mateix de la història. Aquesta idea es va estendre a tots els àmbits fins a transformar el mateix home, que associava, d'aquesta manera, progrés material a progrés moral i humà. El desolat àngel de la història de Benjamin hi és per a recordar-nos que aquesta equivalència no sempre ha estat certa.

Davant d'aquesta teleologia implícita en la idea de progrés, es pot preguntar sobre què és el que roman aïllat i invisible als marges d'aquest discurs que pressuposa aquest component de direccionalitat. Davant d'aquesta història incapaç d'aprehendre la concreció singular de l'adaptació local d'una variació per ella mateixa, perquè l'adscriu a una metanarrativa del progrés, podríem oposar, així, una altra història intempestiva com a contramemòria, tal com ens va suggerir un

lúcid Friedrich Nietzsche, una història en la qual no es tractaria tant de donar compte de la veritat de la història com, més aviat, de la història de les veritats, una arqueologia crítica que exposa la manera en la qual el que es presenta com a nou sovint no té res de nou, i en aquest donar compte d'allò que roman ocult permet dilucidar el que hi ha de vell en el que és nou, i el que hi ha de nou en el que és vell.

En aquests temps de crisis anunciades es pot recordar que el que ja ha passat no sempre queda immers en un passat immemorial i disposat a ser oblidat, sinó que més aviat aquell passat perviu reactualitzant-se de mil una maneres diferents. L'aportació del component crític del que és artístic sobre l'esdevenir de la ciència i la tecnologia actual, tant com el recurs a una història disruptiva, capaç de pensar l'esdevenir i la multiplicitat, aprofundint en les diferències per a aprofundir en l'espessor de la novetat, resulta avui una estratègia fonamental que cal tenir en compte en aquest fràgil equilibri entre optimisme renovat i crua realitat contrastada.

Pau Alsina
Director d'*Artnodes*